

1. Ösztönözni kell a dinamikus versenyt.
2. Szükség van a magánbefektetések bátorítására.
3. Rugalmas szabályozási keretet kell létrehozni.
4. Az információk felhasználóinak legyen szabad hozzáférése a hálózatokhoz.
5. Az alapvető információs, azaz az ún. univerzális szolgáltatásokat mindenki vehesse igénybe.
6. Ne legyen különbség az önmegvalósítás alkalmában.
7. Támogatni kell az információs szolgáltatások sokféleségét, beleértve a kulturális és a nyelvi sokféleséget is.
8. El kell ismerni az egész világra kiterjedő együttműködést, a kevésbé fejlett országok közreműködését is feltételezve.

A felsorolt „parancsolatok”-nak akkor lehet eleget tenni, azaz tartalommal megtölteni őket, ha

- a mai információs szolgáltatások kölcsönös összekapcsolása a piac által szabályozott általános szabványosítási folyamat révén talál támogatásra;
- a globális hálózati piac fejlődik;
- a hálózatokon belül garantálni lehet a titkosítást és a biztonságot;
- az intellektuális tulajdonjog érvényesül;
- a kutatás, fejlesztés és az alkalmazások terén kialakul az együttműködés;
- megvalósul az információs társadalom társadalmi és szociális monitoringja.

Bizvást mondhatjuk: az információs társadalom létrejöttének alapvető előfeltétele a *globális információs infrastruktúra (GII)* kialakítása. Az ezt célzó

erőfeszítésekben az egyes államok pozíciói meg lehetőségek különböznek egymástól, és versenyben állnak egymással. *Bangemann* szerint az élen járók fölözik le a legnagyobb hasznot ebből az átmenetből (pl. Dánia, Nagy-Britannia, Franciaország).

Az információk és az ismeretek mint legmeghatározóbb források az alábbi trendek mentén koncentrálnak:

1. Az információs technológia lesz a legfejlettebb ipari államok gazdaságának fő technológiája, amely e szerepkörében lehetővé teszi az információk és ismeretek elérését és felhasználását mint a gazdaság és a társadalom fejlődésének fő hajtóerejét.
2. Az információk, ismeretek és a megismerés szerepe a gazdasági és a társadalmi fejlődés szempontjából meghatározóvá válik.
3. Az információk és az ismeretek a modern gazdaságban a tőke fő formájává lépnek elő.
4. Az információk máris újfajta termelőerővé váltak a modern gazdaságokban. Szerepük a korábbi termelőerőkhöz (föld, munka és tőke) képest növekszik.
5. Az információ szerepkörének növekedése megváltoztatja az egyének és társadalmak értékorientációját.

/KAFFKA, Jozef: Budovanie európskej informačnej spoločnosti. = Bulletin CVTI SR, 2. köt. rendkívüli sz. 1998. p. 10–12./

(Futala Tibor)

Integrálódás útján a könyvtártudomány (Oroszországban)

Ha valaki kijelenti, hogy a korszerű tudomány integrálódik, szakmai körökben nem kelt semmi-féle meglepetést. Felmérések is dokumentálják: a felhasználók által igénybe vett információk mintegy fele „tárgyaz” más tudományágot, mint a felhasználóé.

Egy könyvtártudományi kutatás kimutatta: a hetvenes és nyolcvanas években a könyvtártudományi folyóirat-közlemények a diszciplína elégtelen mértékű integráltságáról vallottak.

Ez a helyzet – tanúsítja egy 1993 és 1997 közötti éveket feldolgozó folyóirat-elemzés – szerencsés módon megváltozott, illetve változóban van.

A *Naučnye i tehničeskije bibliotek*ben található hivatkozások kb. 30%-a vonatkozott más (határ-, rokon) tudományi forrásra. Eközben az évi szóródás jelentős: 1993-ban 18, 1996-ban pedig 44% volt.

A *Bibliotekovedenie* hivatkozásainak 27%-a esik más területre. Minimálisan 20%-os (1995), maximálisan pedig 42%-os (1996) volt.

A rokon tudományokat képviselő *Bibliografiá* hivatkozásainak csak 6%-a esik könyvtártudományi területre, a *Naučno-tehničeskaja informacija* (1. ser.) hivatkozásainak pedig csak 1%-a. Míg a *Bibliografiá* esetében sok az egymástól szinte elválaszthatatlan könyvtártudományi és bibliográfiatudományi téma, az alacsony integráltsági arány látszólagos. Ezzel szemben az informatikusok minimális hivatkozásai arról vallanak, hogy őket a könyvtártudomány nem érdekli. Sőt: egyre kevésbé, ahogy erről a *Terminologičeskij slovar' po naučnoj informacii* vall, amelyben is az 1969. évi kiadás még 5%-nyi könyvtártudományi szócikket tartalmazott, az 1991. évi pedig már csak 1%-nyit.

Akár csak a könyvtártudományi folyóiratokban, a könyvtártudományi szakszótárakban (*Bibliotečnoe delo*, 2. kiad., 1986, illetve *Terminologičeskij slovar' po bibliotečnomu delu i smežnym otraslám znaniá*, 1995) ugyancsak nagy arányban szerepelnek a nem szorosan könyvtártudományi szócikkek. A *Bibliotečnoe delo* lapjain ez az arány 42%-os, a *Terminologičeskij slovar'*-én pedig 50%-os.

Az integrálódás égisze alatti hivatkozások más tudományágak eredményeire részint azt tanúsít-

ják, hogy a könyvtártudomány világtrendet követ, részint pedig azt, hogy „megtámogatja” a hivatkozott más tudományok eredményességének társadalmi elismertségét.

/BORISOVA, O. B.: *Tendenciá integracii v bibliotekovedenii: naukometričeskij analiz professional'noj pečati.* = *Naučnye i tehničeskije biblioteki*, 12. sz. 1998. p. 20–22./

(Futala Tibor)

Diagnosztikus vizsgálódások szükségessége az oroszországi könyvtárakban

A piaci viszonyokra történő áttérés a 90-es évek közepétől kezdve mind több olyan jelenséget produkált és produkál, amely közvetlen vagy közvetett kihatással van a könyvtárak léte és működésére. Mostanában – függetlenül egy-egy könyvtár típusától, nagyságától és szolgáltatási „szokásaitól” – már-már elkerülhetetlennek látszik az imént említett jelenségek tüzetes megismerése, ami ún. diagnosztikus vizsgálódások egész sorát teszi szükségessé. Elsőrenden a vezetés és a könyvtárosok, a könyvtár különböző szervezeti egységei közötti, illetve könyvtárközi, a könyvtár és használói közötti kapcsolatokról, azok – az új igények és szükségletek szempontjából – adekvát, részben adekvát, esetleg éppen inadekvát voltáról kell felállítani a szóban forgó diagnózisokat.

Az *Oroszországi Állami Könyvtár* (a volt Lenin Könyvtár) e tekintetben nem habozott „elvallani a prófétaságot”, s már a 90-es évek első harmadát követően több külső (országosan vagy regionálisan reprezentatív) és belső (egyes szervezeti egységeire és a könyvtár egészére vonatkozó) vizsgálatot kezdeményezett, vitt véghez és dolgozott fel. Ilyenek voltak többek között:

- néhány régió könyvtárosainak vélekedése a fizetett szolgáltatásokról,
- a piaci szolgáltatások meghonosodása az oroszországi könyvtárügyben,
- a közgazdasági jellegű oktatási intézmények oktatóinak és hallgatóinak információs szükségletei, és – a belső vizsgálódások sorát is beleértve – más hasonló.

E vizsgálódások diagnózisfelállítási céljaiknak megfelelően főként a következő dolgok felderítésére koncentráltak:

- közgazdasági vonatkozások (új ösztönzők, mutatók, munkadíj-térítési rendszerek),
- szervezeti és igazgatási kérdések (új szervezeti struktúrák és technológiák, munkaszervezési

formák, döntés-előkészítés, a döntések végrehajtásának ellenőrzése stb.),

- a szorosan vett szociális problematika (a kollektíván belüli viszonyok céltudatos változtatásai),
- jogi kapcsolódások (főként a státusbeli kötelezettségek módosulásai).

Az összegyűlt vizsgálati tényekből néhány olyan „piackonform” mutató deriválódott, amelyet – mutatis mutandis – bármely könyvtár felhasználhat a maga céljaira, illetve létének-működésének indoklására. A következőkről van szó:

1. A használók mélységi differenciáltsága. Itt nem is annyira a hagyományos mutatókra kell figyelni (iskolai végzettség, életkor, foglalkozás, munkakör stb.), mint inkább – és különösképpen – speciális használói csoportok jelenlétére, és jelenlétüknek a könyvtárosok által való tudatosultságára az adott szervezeti egységben.
2. A szervezeti-gazdálkodási formák változatosságának növekedése a munkavégzés javulása, ezen belül az egyes szervezeti egységek, illetve könyvtárközi szerződéses viszonyok létrejötte és fejlődése révén. Továbbá: a kiszolgáló és az előállító egységek teljesítőképességének és szakosodásának kibővülése, alapvetően új produktumok (főként olyan szolgáltatások bevezetése, amelyek nívóum igénykielégítésekre alkalmasak) előállításának elsajátítása.
3. Változások a kapcsolati szférában, ún. az irányítási rendszer új modelljére történt áttérés hatásai a vezetők lélektanában, a könyvtárosok saját munkájukhoz való viszonyában, a használók könyvtár iránti elkötelezettségében.

Végezetül hangsúlyozni kell, hogy az ajánlott vizsgálódások elvégzésének előfeltétele, hogy a könyvtárvezetés paradigmája kardinálisan megváltozzék. A könyvtár ui. nyílt rendszer, sikeres működésének „sine qua non”-jai napjainkban ré-